



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmvla Casvvm Conscientiae De Sacramentis

Gretser, Jacob

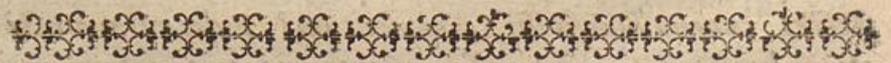
Ingolstadii, 1611

De Sacramento Ordinis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40295

quam cœnam Dominicam, absumat; eum corpus & sanguinem Christi verè manducasse & bibisse; cum hic attendendum non sit, quid Minister agat aut simulet, sed quid cœnans se accipere credat; omne autem illud verè accipiat quod se accepturum credit. *Stat enim Christi sententia;* inquit Lutherus, *credenti omnia possibilia sunt.* Imò, si Lutheri vestigia pressius premere velis, ipse tibi metipsum baptismum, cœnam & absolutionem conferre & administrare poteris, dummodo credas te accepturum, quod per baptismum, per cœnam & absolutionem dari solet.

III. Sequitur Lutherum à sua itidem Borra, etiam iocante, absolui potuisse: dummodo se absolui vel absolutum crederet. Et cur non credidisset? cum scriptum sit, ut ipse Lutherus citat, *fiat tibi sicut credidisti.*



DE SACRAMENTO

ORDINIS.



QVÆRITVR I. Vtrum Ordo sit Sacramentum apud Lutherum & Lutheranos. Respondeo, aliquando esse; aliquando non esse, prout Spiritus spirat, ut patet ex Quæstionibus de Sacramentis in genere.

Quæritur II. Quis Prædicantes ordinet. Respondetur; inordinati Prædicantes.

Quæritur III. Quis primus fuerit, quem Lutherus ordinavit. Respondetur, fuisse M. Georgium Rorarium, Anno 1525. ut habetur Tom. 2. Nouorum operum Lutheri fol. 275.

Quæri-

Quæritur IV. Quem modum tenuerit Lutherus quando aliquem ordinauit. Respondeo, hoc accuratè describi in Colloquiis *potatoris* Titulo de *Ministris Ecclesie*. Nam cum Anno 1540. Lutherus ordinaret M. Benedictum Schuhmann; legit sententiam Act. 13. quomodo duobus Apostolis Paulo & Barnabæ manus impositæ fuerint. Item cap. 10. Act. vbi Paulus monet Episcopos & Parochos Mileri, vt caueant sibi à lupis. Item ex 1. Epist. ad Tim. 3. & ad Titum cap. 1. quibus dotibus Episcopum instructum esse oporteat. Post exhortationem imposuit ei manus recitans orationem Dominicam (at sine salutatione Angelica) & quidem (quod permirum) flexis genibus, & sonora voce. Vbi consurrectum, oculos suos leuauit in cœlum, & voce silentia rupit in hunc modum: *Domine Deus cœlestis, misericors Deus, &c. obsecramus te, vt hunc famulum tuum in tuam messem mittere, & adiuuare digneris, &c. Darumb wünsch ich dir mein lieber Bruder (es gilt) darzu Glück vnd Segen zc. Darnach sang man: Nun bitten wir den heiligen Geist zc. Ite, Nihil est.*

Si quæras ex Luthero, in quibus Bibliis præcipiatur, vt ordinatio huiusmodi cæremoniis peragatur; Respondebit ex suo libro de verbis cœnæ: *In cauerna fuliginosa, seu antro Cyclopi id reperies, vbi habent sua Biblia (Lutherani & Calviniani)*

Quæritur V. Quis dederit Luthero potestatem ordinandi Ministros Ecclesie, imò etiam Episcopos; nam duos ordinauit. Respondeo, ipse sibi metipso. Vel si non placet hæc responsio, accipe aliam: *Doctoratus*: nam hunc passim obrudit pro legitimo vocationis suæ insigni; & pro argumento potestatis ordinandi & instituenti Prædicantes. De quo vide extremum Lutherum A-

cademicum, & Actum Doctorem Ingolstadij celebratum Anno 1609. & postea Cracouiæ excusum, & Orationem Nicolai Serarij de hoc eodem argumento.

Si dicas: *Hinc sequi, omnes Doctores esse legitime vocatos & præditos potestate ordinandi Prædicantes*, occurret Lutherus; aliam esse rationem sui Doctoratus; & aliã eius, qua alij, puta Carlstadius, insigniti fuerunt: suum enim fuisse de cælo; tametsi eum à Carlstadio tanquam à promotore, acceperit; at illum Carlstadij fuisse de terra, ac proinde terrenum, & nulla vi cœlestia charismata impertiendi instructum. sed de hac re lege, vt dixi, Lutherum Academicum.

Quæritur VI. An hodie Prædicans ille censeri possit ordinatus, qui à Magistro, vel etiam ab eo, qui ne ad Magisterij quidem Philosophici gradum ascendit; ordinatus est: Respondeo; talem pro ordinato haberi non posse, si Doctoratus est adæquata huius ordinationis causa. Hinc ne in has difficultates Prædicantes incidant, prudenter fecerunt, quod vel consistorijs, in quibus crebrò nullus Doctor Theologus; vel Superintendentibus, vel aliis Prædicantibus munus ordinandi demandarunt; quia vt Sarcerius in libello de Consistorijs dicit; *parum refert, quis ordinet, dummodo ordinatio habeatur.*

Quæritur VII. Vtrum ordinandi habere debeant testimonium vitæ & doctrinæ. Respondet Lutherus, affirmatiuè, vt & Sarcerius in suo libello de consistorijs; ne indocti, vagabundi, erronei & infames ad hunc tantum dignitatis gradum ascendant. *Darmit man nicht lose Leuth / inquit Sarcerius / zu den Kirchenämptern kömen lasse / wie ich dann weiß / daß an einem Ort geschehen / daß einer zu einem Pfartherm ist angenommen*

men

men worden / vnd da man endelich ſolte zuſehen / da hette er keine Ohren / ſondern dieſelbigen am Pranger bekleben laſſen. Iſte Huſſiticis Bohemis aptus popa fuiffet, nam vt inquit Lutherus, lib. de inſtituend. Miniſtris, *Bohemis* (intellige Picarditas & ſimiles) *dignus eſt Sacerdos, qui apud Teuſonas laqueos & coruos meruit.*

Quæritur VIII. Vtrum requiratur in ordinandis Prædicantibus ætas. Reſpondet Sarcerius affirmatiuè.

1. Quia imberbes & implumes carent auctoritate.
2. Quia ſunt elati.
3. Quia ſcandalorum ſatores & ſartores.

Quæritur IX. Vtrum aliquando apud Lutheranos ordinentur ſartores, ſutores, textores, cerdones, & qui tota vita ſua nunquam vel vnum Latinum verbulum didicerunt. Reſpondetur affirmatiuè, quia Sarcerius hoc grauiter repræhendit; quod indicio eſt, id accidiffe.

Quæritur X. An tempore neceſſitatis poſſint ſartores, ſutores, textores, ordinari, & miniſterio Eccleſiaſtico fungi. Reſpondet Sarcerius affirmatiuè; quia neceſſitas non habet legem, vt vulgo dici ſolet: Et conſonat hoc valdè cum doctrina Lutheri, de qua iam iam.

Quæritur XI. An ſint omnes Chriſtiani æqualiter ſacerdotes, & quidem propriè dicti. Reſpondet Lutherus affirmatiuè in libro de inſtituendis Eccleſiæ Miniſtris Tom. 2. Lat. Witeb. Ne mulieribus quidem exceptis vt Lutherus diſertè libro citato tradit: cap. 19.

Quæritur XII. Quid opus eſt ordinatione, ſi omnes æqualiter ſunt ſacerdotes; & ſi, vt Lutherus dicit, *Sacerdotes non ſunt, ſed naſcuntur?* Reſpondeo, nihil penitus Lutherana ordinatione opus eſſe, ſi verum fateri velimus. Venditari tamen, tanquam neceſſariam, vt

imperitorum oculis glaucoma offundatur. Nam nihil facit vllus Prædicans, quod non quiuus laicus præstare possit & re ipsa itidem sine vlla ordinatione apud Lutheranos laici non præstiterint, & quotidie præstent.

Quæritur XIII. An Prædicantes possint degradari, & in laicorum numerum redigi. Respondet Lutherus in captiuitate Babylonica: *Prorsus non video, qua ratione rursus nequeat laicus fieri, semel Sacerdos (Prædicans) factus, cum à laico nihil differat, nisi ministerio.* Imò, cum nil sit aliud, nisi laicus. Quid procliuius, quam vt laicus fiat laicus? Si fortuna volet, fies ex consule Rhetor, Et rursus; ex Rhetore consul.

Quæritur XIV. An non mulieres apud Lutheranos ordinari queant. Respondetur affirmatiuè, quia cum omnes æqualiter sint sacerdotes; cumque mulieres, etiam sine ordinatione, absoluere, cœnam ministrare, & alias Prædicanticas functiones obire queant, causæ nihil est, cur à Lutherana ordinatione excludantur, & perpetua irregularitate infamentur.

Quæritur XV. An non ipsæ etiam foeminæ ordinare possint Prædicantes. Respondetur, posse ex sæpè iam dicta Lutheri doctrina: Et si talem ordinatricem videre cupis, ecce tibi illam ex Schererio in *Postilla de Sanctis*, concione prima de *S. Stephano*, vbi hæc leguntur. *Dero wegen die senigen gewulich irren / die da vermeinen / daß sie ordentlich beruffen vnd ordinirt seyn / wann etwan ein Gemein / oder ein Welliche Obrigkeit ihnen schaffet / daß sie auffstehen vnd predigen / täuffen / vnd Sacrament außspenden solten. In massen vor wenig Jahren / nicht weit von hinnen beschehen / Daß ein Fraw vom Adel / mit aufflegung ihrer Weiblichen Händ sambt dem Fürstuch / an stat der Stolen / ihrer*

ſhrer Kinder Præceptorem vñnd Schulmeiſter zu einem Prædicanten vñnd Pfarthern beruffen / ordirt vñnd geweiht / ꝛc. Wie dann zu Beſtettigung / dieſer Weiblichen Ordination vñnd Handaufflegung darauff geſtrachs geſungen worden: Ein feſte Burg iſt vnſer Gott / ꝛc.

Quocirca miſerabiliter errant, qui arbitrantur, ſe legitime vocatos & ordinatos eſſe ſi Republica vel politicus Magiſtratus, illis mandet, vt conſenſa cathedra concionentur, baptizent, & Sacramenta adminiſtrent. Quæ ratione ante paucos annos non procul hinc, (hoc eſt Vienna) mulier quadam nobilis per impoſitionem muliebrium ſuarum manuum, & lintei, quo præcingebatur, loco ſtola, filiorum ſuorum præceptorem & Pedagogum, ad Prædicanticum officium vocauit, ordinauit & conſecrauit. Et in confirmationem huius muliebris ordinationis, & manuum impoſitionis, è veſtigio decantata eſt Lutherana illa cantilena, Ein feſte Burg iſt vnſer Gott.

Nec hoc mirum videbitur, ſi Lutheranae doctrinae fundamenta propius intueri velis: nam mulieres non tantum iure, ſed & vſu atque executione claues regni cœlorum. acceperunt; vt Lutherus diſertiffimè ſcribit in libello de Inſtituendis Miniſtris ad ſenatum Pragenſem: cuius verba iam alibi recitauiſus. Quocirca ſi claues regni cœlorum non modo poteſtate, ſed & ipſo vſu tenent; poterunt ergo per has Regni cœlorum claues quidquid viri per has claues ſe poſſe gloriantur. At Lutherus & alij Superintendentes aiunt, ſe vi horum clauium ordinare poſſe Miniſtros: idem igitur poterit quælibet Lutherana mulier.

Quæritur XVI. Vtrum etiam Diabolus poſſit ordinare Prædicantem. Reſpondetur affirmatiuè, idque ex doctrina Lutheri, qui vt ſuo loco vidimus, in libro de Miſſa priuata Tom. 7. Lat. Witebergenſi, expreſſe docet,

cet, Diabolum posse baptizare, cœnam administrare, & alias functiones Prædicanticas obire; cur non & Prædicantem ordinare, & in vineam suam strenuè laboratum mittere? Hoc scio, inquit Lutherus, libro cit. Diabolum posse euangelizare, fungi officio ministri & pastoris, porrigere Sacramentum, &c. Ergo & ordinationem dare. Nam si Diabolus, aut membrum eius ordinationem Christi seruat, & habet, tunc vera & efficacia ministrat Sacramenta; (cur autem Diabolus non posset obseruare, quidquid Lutherus obseruauit in ordinatione M. Schuchmanni, vel M. Rorarij, de qua supra.) Nam Christus propter Diabolum, aut impios homines non fit mendax erga Ecclesiam, sed nihilominus verum baptismum dat, verum Sacramentum corporis & sanguinis Domini porrigit (ergo & veram ordinationem) cuiuscunque manu p̄i vel imp̄i ministratur.

Et hoc illustrat Lutherus variis exemplis. Vnum ab agricultura petitum suffecerit; in qua opus nostrum; inquit Lutherus, nihil facit aut efficit, sed tantum mandatum & ordinatio Dei. ut quando colimus agrum, aramus, seminamus, plantamus, facimus opus nostrum; quod mandatum est Gen. 3. Ibi tamen noster labor, nostrum hoc opus non vnum granulum producit, sed verbum, mandatum & ordinatio Dei, quo ad terram. Siue nunc pius, siue impius, bonus aut malus (Siue homo, siue Diabolus) faciat hæc opera plantationis, seminationis, rigationis, nihilominus procedit ordinatio & mandatum Dei, & terra producit fructum suum. Eadem, iudice Lutherò, ratio est in Sacramentorum administratione; atque adeo in ipsa ordinatione.

Ex quo rursus sequitur, quod præcedente quæstione tractatum est, Prædicantes posse à mulieribus ordinari. Nam ita se res hîc habet, vt in cultura terræ; sed in hac fructus profertur, siue vir, siue mulier, siue probus, siue impro-

improbis aret, aut seminet; quia mandatum & ordinatio Dei fructum profert: Ergo idem iudicium erit de Prædicantium ordinatione.

Quæritur XVII. quis primitus Prædicantem Lutheranum & Calvinianum fecerit. Respondeo, quod maritus Proserpine. Id colligo ex Lutero in caput VII. Matth. Tom. 7. Lat. Witeb. ubi ita scribit. *Circumferatur vulgò iactatum de sacerdotibus. prouerbum, quo ab ipso Diabolo, ut opinor, subsannatisunt. Quo tempore Deus sacerdotem faciebat, aderat spectator Diabolus, ac mox eundem simili opificio imitari approperebat, facturus & ipse sacerdotem, cumque (barbâ) plus iusto ampliorem (& bifurcatam, atque hircinum in schema tornatam) fecisset, fit ex eo (Prædicans) unde illa Diabolica creatura traxerunt originem. Quæ quidem fabula est ridicula & per contemptum dicta, sed interim est verissima; ubicunq; enim viderit Diabolus Deum obedientiam & mutuam inter homines charitatem præcipere, &c. committere non potest, quò minus sacellum suum templo adstruat & assuat, & suum (Prædicantismum) doceat. Itaque omni tempore (Prædicantes) sunt sacerdotes Diaboli, quippe qui merè Diabolicam doctrinam tradant hominibus, &c. Hæc Lutherus, sed per parodiam, paucis vocabulis commutatis, ad legitimum sensum ductus.*

Quæritur XVIII. Vtrum Prædicantes apud sectarios sint cælibes. Respondeo, *Rara avis in terris, alioque similima coruo*, Prædicans cælebs. Calvinus Epist. 371. aspere obiurgat quendam Euangelij sui buccinatorem, quod cælibatum, in Ministris nimium vrgeret. Quo tempore ipsemet Calvinus adhuc cælebs erat: Et dicit, *se, si uxorem ducat, (ut postea duxit) non alia mente ducturum, quam ut Deo expeditius seruire, rebusque diuinis commodius*

VACA-

vacare possit. Mirum dictu, Apostoli uxores, vel nunquam duxerunt, vel ductis valedixerunt, ne quod impedimentum obiicerent, cultui atque obsequio diuino penitus sese consecrandi. At Calvinus contrario itinere gradens, uxorem se ducturum dicit, ut eò liberius diuinis rebus vacare liceat? Cum Apostolus de commodis virginum & coniugum differeret 1. Cor. 7. longè aliam doctrinam nobis tradidit, *Qui sine uxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est, quæ sunt mudi, quomodo placeat uxori, & diuisus est.* Idè asserit de foemina innupta & nupta. Ex quibus euidenter apparet calibatam longè aptiorem esse ad commodius seruiendum Deo, quàm coniugium, & Calvinum aduersa fronte cum S. Paulo pugnare.

Quis hoc in argumento Lutheri sensus fuerit, planum nobis fecit exemplo suo, & scriptis; maximè Epicureo illo de Matrimonio sermone, ex quo Litho Miseno in Panegyrico effata quædam plusquam cynica, excerpimus & degustanda proposuimus. Memini eundem Lutherum in Epistola quadam, quæ exstat Tomo secundo Epistolarum Latinarum, Prædicantem nescio quem, grauitè increpare, quòd non iuenculam, sed vetulam sibi copulasset. Vide Iudicium Erasmi de Nouo Euangelio, eiusque Euangelistis nuper à nobis euulgatū, vbi quales Prædicantes sint nuptiatores, satis graphicè descriptū inuenies. Nec puduit Sarcerium ad calcem libri sui de matrimonio scribere; *Ministrum verbi (Lutherani) obligari, ut carceres, exilia, & ipsam mortem ferat; non obligari autem, ut carnis incitamenta toleret; nam illa his longè esse leuiora & faciliora.* Ohircum noueuangelicum, cui carcer & mors leuior est, quàm priuatio vxoris.

Quæ-

Quæritur XIX. An Prædicantes poſſint eſſe bigami-
 Reſpōdetur, poſſe eſſe non tantū bigamos, ſed & triga-
 mos, & tetragamos, & ſi quis adhuc ad vltionem gra-
 dum aſcendit, non repelletur à Lutherana & Calviniana
 ordinatione & ordinationis ſuſceptæ uſu. Imò Luthe-
 rus in Colloq. Potatoriis Germ. Tit. *de matrimonio*, ad-
 modum ſtomachatur in Iureconſultos, quod ab ordini-
 bus excluderent illos, qui ſucceſſiuè plures vxores ha-
 buiſſent: nam Digamiam à Paulo prohibitam, non in eo
 poſitam, ne quis ſucceſſiuè habeat duas pluresue vxor-
 es, ſed ne ſimul: *Iuriſtas, quid ſit digamia, ne eminus qui-
 dem aſpexiſſe.* Quod Lutherus multò vehementius, ne
 dicam furioſius, adſtruere contendit in Diſputatione de
 Digamia Tom. 2. Lat. Witteb. quia enim plurimi ex Lu-
 theri ſectatoribus grauiffimè offendebantur, quod Præ-
 dicantes non modò ad ſecundas, ſed & ad tertias, quar-
 tas & quintas nuptias tranſirent, Lutherus verbosam,
 vtpote CXXXIX. Theſibus compræhenſam, diſputa-
 tionem inſtituit, qua non tantum ſuis, ſed & toti mun-
 do perſuadere conatus eſt, omnes ad eum uſque diem
 notionem *Digamia* ignoraffe; eamque nunc demum ex
 cœleſti quopiam *Calepino* ſibi illuxiſſe. Sed veritas apud
 pleroſque altiores radices egerat, quàm vt his Lutheri
blateramentis penitus extirpari poſſet.

Hinc Hieronymus Schurff, Iureconſultus non ince-
 lebris, in Labyrinthum Lutheranum ab ipſo Luthero
 inductus, nunquam adduci potuit, vt Lutheranam cœ-
 nam à Prædicante Digamo acciperet; vt ſcribit ipſemet
 Lutherus in Colloq. Sympoſiacis Tit. *de matrimonio*:
 Et potius alio ſe conferebat, quàm vt *bigamo* ſeu *bima-
 rito* conuiuatore ſeu parocho, cœnam iniret. Valde et-
 iam fulminat Lutherus contra Iuriſperitos in iſdem

Colloq. Tit. de *Iuristis*, quòd M. Fröschlin, hoc est, *Ranulam*, seu *Ranunculum*, post alteram vxorem ductam, pro legitimo pastore agnoscere renuerent. Et cur non tonaret Lutherus, cum hoc minimè congruat cum illis ex Lutherano tripode effatis: *Nullius gentis aut lingue usu Digamus dicitur, qui plures successiue uxores seu viduã duxerit: sed naturã vocabuli Digamus is tantũ dicitur, qui simul plures uxores habuerit.* At hæc ruditas facillè conuellitur, nam qui duas vel plures uxores successiue duxit, ille non est monogamus, non *unius coniugij*; ergo bigamus, hoc est, duorum coniugiorum, vel trigamus, trium: neque ipsi Lutherani, vt maximè velint, plurium successiue vxorum maritos, aliter appellare possunt, quàm his tot annorum usu tritis vocabulis.

Quæritur XX. Vtrum Prædicantes debeant ferre peculiarem habitum, quo à cæteris distinguantur: Item num tonsuram. Respondeo, de corona, seu tonsura & rasura, & vt, Lutherus appellare solet, *de cappis & blattis*: nõ esse vllã dubitationẽ. Has enim iã pridẽ exploserunt, & pro *cappis* substituerunt *schlappas*; Et pro corona, barbas; quales simæ capellæ & olentis vxoris mariti ferre solent: Et his, tanquam characteribus, facillè agnoscuntur.

De habitu grauior est ambiguitas. Olim omnia ad *simplicitatem Apostolicam*, vt ipsi quidem loquebantur, reuocare vixque vllum discrimen inter habitum Prædicanticum & laicum statuere volebant. Paulatim tamen, depositis curtis & strictis vestibus longiores & laxiores togas induere cœperunt; quia videbant sibi nullum ab hoedis honorem habitum iri, nisi habitu distincto vterentur.

In Anglia Calviniani molliores & intra & extra sua fana habitum à laicis distinctum gestant; de quo varia dicun-

dicuntur & edicuntur in Londinenſi ſynedrio, Anno M. D. C. III. celebrato.

De veſtitu extra templa, conſultus Petrus Martyr ita reſpondit Tom. 3. ſuorum operum in Epistoſa ad quendam Anglum. *De pileo quoque rotundo & habitu extra ſacra geſtando, non arbitramur eſſe plus, quàm oporteat rixandum, non enim ibi ſuperſtitio videtur propriè habere locum.* Et tamè ſi Anglicanus Prædicans tali ornatu Geneuam, aut Læidam in Holandiam veniret, exhibilaretur, & à pueris per compita diſcurſantibus, luto, aut quouis alio obuio miſſili appeteretur: nec quietem reperiret, donec pileum & totam illam Anglicanam paraturam abiceret.

De veſtibus, vt ſacris, in miniſterio ipſo adhibendis, inquit Pſedomartyr, cum ſpeciem Miſſæ referant, & ſint mera Papatus reliquiæ, Bullingerus cenſet, non eſſe illis vtendum, ne tuo templo res, quæ ſcandalo eſt, confirmetur, &c. in cuius ſententiã facile ceſſi. Et tamen tu ipſe in Epistoſa ad Hooperum Pſeudoepiſcopũ Gloceſtriènſem, vſum harũ veſtium in ipſo miniſterio probaſti. Et in quadam Epistoſa ad Anglum ſiue eundem, ſiue alium hæc ſcripſiſti.

De veſtibus, quas vocant ſacras, fateor aliquid eſſe durius, & quod meipſum non nihil perturbet, vt mirer illas adeo mordicus retineri. Optarim enim omnia, quàm ſimpliciſſimè fieri, cum tamen cogito, ſi inter Saxonicas & noſtras Eccleſias, quoad dogmata, pax obtineri poſſet, propter huiuſcemodi veſtes, nequaquam ſeparationem futuram. Eſi enim illas minimè probaremus, ferremus tamen, nobis gratulando, quod eas abrogauerimus. Hæc Martyr.

Ex quo diſces, etiam Saxonicas Synagogas in ſacris ſuis adhibere veſtes olim Catholicis vſitatas; vt *albam, caſulam, &c.* tametſi hoc, vt nimis Pontificium à ple-

risque Lutheranis non modò omittitur, sed & irridetur. Vide Murices Prædicanticos cap. 17. vbi fusè hæc de re actum: Etiam ex Beza, qui Anglicanis ob has vestes longè aliam cantionem demodulatur, quàm sit hæc Martyris. *Vestibus istis uti posses vel in concione habenda, vel in cæna Domini administranda, sic tamen, ut dicere & docere contra eorum usum pergeres.* Consule insuper Quæstiones de Ceremoniis Eucharistiæ iam antea discussas.

Quæritur XXI. Quando sectarij ordinent suos Prædicantes. Respondeo, plerunque quando lubet, & quoties lubet. Sarcerius in libello de Cōsistoriis optat, vt singulis mensibus ordinationes celebrentur, aut sæpius, si se ordinandi offerant, vel ab aliis offerantur. Anglicani Calvinopapistæ *Quatuor tempora* siue *Angarias* obseruant. Ne tamen cum orthodoxis conueniant, non *Angariarum* Sabbatis sed Dominicis proximè sequētib. ordines suos conferunt, vt videre est in conciliabulo Londinensi cap. 31.

Quæritur XXII. Vtrum ante collationem & susceptionem ordinum ieiunent tam *Ordinantes* quàm *Ordinandi*. Respondeo Lutheranis & Calvinistis Germanicis valde dubium esse, nū ieiunium præmittant; & longè plura sunt, quæ partem negantem, quàm quæ affirmantem suadeant. Angli tamen, non *Puritani* sed *Impuritani* ieiunio se ad suos inordinatos ordines præparant idque *prisca sanctorum patrum auctoritate & Apostolorum exemplo* feros sese actitare profitentur. At suspicor tale esse ieiunium, quales ordines; & tale præambulum, quale drama ipsum.

Quæritur XXIII. Vtrum talis ordinandus vno die possit plures ordines suscipere. Respondeo, hoc pendere ex quæstione de numero ordinum. Nam si vnus tantum

tantum ſit; plures nec vno nec pluribus diebus ſuſcipi poſſunt: Et ita Lutherani ſentire videntur, qui vna ordinatione omnia perficiunt; & quidquid poſſunt, ſuo ordinando tradunt; hoc eſt, nihil: nam proprius effectus Lutheranorum ordinum & ordinationum eſt *Nihiludo*, vt loquitur ſive ipſe Lutherus, ſive Lutheri Interpres in commentario ſuper Genefin: cuius commentarij adæquatum obiectum eſt N I H I L.

Angli tamen Calviniani nolunt, vt quis eodem die duos ordines, hoc eſt, Diaconatum & Presbyterium ſuſcipiat, (nam plures non agnoſcunt) vt videre eſt in eorum ſynedrio Londinenſi cap. 32. At non video, cur eadem die ſua ordinatione nequeant dare duo N I H I L: nam vt duo *nihil* des, haud diuerſis diebus indiges.

Quæritur XXIV. An quis Lutheranorum vel Calvinianorum ordinari poſſit abſque certo titulo. Anglicani Calviniſtæ, Catholicorum ſimiæ, Reſpondent negatiuè cap. 33. ſui Londinenſis conuenticuli, Quibus Puritani quoq; & Lutherani libenter ſubſcribent, quia non ordinantur, niſi *ſuper uxorem* vel ductam, vel certè, abſque mora ducendam, tanquam ſuper *titulum menſe*.

Quæritur XXV. Vtrum aliquis Lutheranus vel Calviniſta Puritanus bona conſcientia ordinari poſſit ab Anglicanis Parlamentariis Episcopis. Reſpondeo I. quod non: quia nullus illorum habet bonam conſcientiam, nullus ergo illorum bonâ conſcientiâ à Prædictis ordinari poteſt.

II. Quia Anglicani illi ordinandi ante ordinationem præſtare debent hoc iuramentum, & præſtitum manu ſua ſubnotare: vt eſt in Cõciliabulo Londinenſi cap. 36.

Quod Maiestas Regia ſecundum Deum vnicus eſt & ſupremus gubernator huius Regni, omniumque aliorum ipſius Domini-

orum ac territoriorum, tam in omnib. spiritualibus, quàm Ecclesiasticis rebus aut causis, quàm in secularibus, & quod nullus extraneus princeps, vel persona, vel ullus prelatus, status aut dominatus habet aut habere debet ullam iurisdictionem, potestatem, superioritatem, præminentiam vel auctoritatem Ecclesiasticam siue spirituales infra maiestatis suæ dista regna, Dominia & territoria.

Hoc iuramentum nullus Lutheranus, quod ad spiritualē iurisdictionē spectat, suscipiet; quin potius illud illo Lutheri themate ex Disputatione contra Articulos Louanienses feriet: *Non est Regum aut Principum, etiam veram doctrinam confirmare, sed ei subiici & seruire, vt Pl. 2. dicitur. Et nunc Reges intelligite, erudimini iudices terra.* En tantum abest, vt Lutherus Regibus supremam de causis spiritualibus iudicandi potestatem tribuat, vt ne confirmandi quidem auctoritatem concedere velit; neque quidquam nisi subiectionem & seruitutem relinquat: Et hoc docuit Lutherus pauculis annis ante suam ad coelum suum migrationem, cum iam non Papizaret, vel Semipapista esset, sed Lutherico lumine plus rutilaret, quàm sol cum meridie, æthere sudo fulget.

Addet Lutheranus, quod Lutherus sub primordia sui Enthusiasmi scripsit in Psal. 2. Tom. 3. Latino Witeb. *Hodie, quando sumus omnes sacerdotes, & illud Isaiæ 54. nunc impletur: Dabo filios tuos vniuersos doctos à Domino, &c. ideo sic sunt audiendi superiores quicumque, vt liberum relinquatur cuique infimo de superioris sententia iudicare in his, quæ sunt fidei, multò magis, quàm Prophetis liberum fuit maioribus Israel resistere, non obstante Dei præcepto, &c. cum Deus infimo soleat reuelare, quod summo ne dignatur quidem ostendere, vt regnum suum sit firmum in humilitate, qua sola subsistit.*

Ecce

Ecce tantum abest, vt Lutheranus, interposito iure-
iurando, Regem Angliæ supremum iudicem in spiritua-
libus sit confessurus, vt se huius iudicis iudicem sit con-
stituturus, & eò magis, quo ille celsiore; ipse autem hu-
miliore loco consistit. Nec Calvinistæ Germani, Galli,
Belgæ & vniuersim Puritani, vbicunque degant; imme-
mores erunt eorum, quæ contra hunc stramentitium
Anglicanum in spiritualibus primatum Calvinus & alij
Geneuensis Euangelij primores scripserunt.

Quæritur XXVI. Vtrum Prædicantes gaudeant pri-
uilegio fori, hoc est, vt non possint vocari aut trahi ad
profana ciuiliū iudicum tribunalia; vt ibi causam di-
cant. Respondeo, gratum quidem accideret Prædican-
tibus, vt fruerentur priuilegio fori, nostrorum clerico-
rum more; Et allaborant quidem, vt aliquid obtineant;
sed nimis serò. *Ceruus equum pugna melior communibus
herbis pellebat, donec minor in certamine longo, implorauit
opes hominis, frenumque recepit, sed postquã victor violens dis-
cessit ab hoste, non equidem dorso, non frenum depulit ore.*
Prædicantes semel in tutelam laicorum se tradiderunt,
& in eorundem forum sese immiserunt; nec est, quod
missionem sperent.

Quomodo autem ab his, in quorum foro sunt, tra-
ctentur, quàm amicè & beneuolè habeantur; pulchre
nobis describit Prædicantium Superintendens Luthe-
ranus Sarcerius libro de Consistoriis, vbi ista: Vnd daß
ich noch mehr sage / daß die trewen Seelsorger bey
niemandt Schutz vnd Schirm haben / gehen alle Leu-
the fast mit Füßen vber sie her / daß es nicht wunder
were / wo sie Gott nicht erhielte / daß sie in ihrem Un-
glücke / Betrübnuß / vnd Ellend verzweiffeln müsten.
Da ist kein Edelman so geringe / kein Schösser also vn-
geschickt /

geschickt / kein Ambeman so schlecht / vnd endlich kein Bawr so schlimm nicht / der da nicht wil an den armen Pastorn vnd Seelsorgern Ritter werden. Darumb sein die Consistoria weiter verordnet / vnd eingesetzt / daß die lieben vnnnd Trostlosen Pastores / ein wenig Schutz vnd Schirm / ja einen kleinen Rücken haben mögen / auff daß sie von der Welt / vnd von den losen Maulchristen / nicht ganz vertrucket werden / &c.

Ich hette allhier wol schreckliche vnd gewliche Exempel zu erzehlen / wie man mit etlichen Pastorn umbegehret / wo ich der losen Tropffen nicht verschonet / die allen Muthwillen mit ihnen treiben / &c.

Es ist auch an vielen Orten ein sehr böse Gewonheit / daß die löbliche Priester schaffe / (Prædicantens schaffe) was sie zuthun vnd zu klagen hat / daß sie solches jeziger Zeit muß für den Ambelenten vnd Schöffer fürbringen vnd aufführen / welche der mehrertheil Gottlose Menschen sein / vnnnd der Priester schaffe (Prædicantens schaffe) wenig achten / ja die ersten seyn / die sie verachten / vnd zum offtermal vber sie belffen / wider alles Recht vnd Billigkeit / damit sie der Bürger vnd Bawrn Gunst erlangen vnd behalten.

So lobe ich auch das nicht / welches zu diesen Zeiten gebräuchlich / daß ein jeder Bürger vnd Bawr / wenn es sie gelüftet / seinen Pastorn vnd Seelsorger (Prædicanten) für Ambelente vnd Schöffer lader vnd citiert / da denn die arme Priester schaffe (Prædicantens schaffe) also tribuliert vnnnd geplaget wird / daß es ein Schande ist / daß mans etwa hören soll.

Similia inuenies apud Lutherum Tom. 2. Nouorum Operum super caput 6. Euangel. Ioannis pag. 291. b. Et super cap. 8. eiusdem Ioannis. pag. 278. a. & 280. a. & pag. 293.

pag. 298. a. Tom. 5. Germ. 5. Ien. in libro, *quòd pueri ad ſcholas mitti debeant*, circa finem libri; & in libro de uſuris, & alibi ſæpiſſimè. Et priore quidem etiam citatis loco hanc threnodiam Lutherus canit. **Röndte man die Prediger Hungers ſterben laſſen / ſo thete man es zum aller willigſten / verfolgen auch die Prediger (Prædicanten) vnd köndten ſie dieſelbigen zum Land hinauß iagen / ſo theten ſie es vil lieber.** Hæc Lutherus. Aurifaber ad marginē hæc notat. **Jetzt ſolteſtu heiliger (Höllischer) Luther leben / vnd ſehen wie es durch einander gienge.** Vide eundem Lutherum in cap. 47. Geneſeos Tom. 6. Lat. Witeb. & in cap. 5. Deuteronomij Tom. 1. Nouorum operum.

Quæritur XXVII. Vtrum docti Prædicantes indoctis præferantur. Respondeo, ſolutionem huius Quæſtionis exſtare apud Sarceriū Lutheranum Superattendentem, harum rerum perquam gnarum. **Ich kenne vil feiner vnd gelehrter Magiſter / die können nirgend zu keinem Kirchendienſt gelangen / vnd leiden hierüß her Hunger vnnnd Kummer. Aber Weber vnd junge Roglöffel haben die beſten Pfarren inne. Diſer Wangel iſt verhanden / er verurſache ſich auch her / woher er wolle.** En *textores* apud Lutheranos optimas parochias occupant.

Quæritur XXVIII. Vtrum omnes Miniſtri apud Lutheranos ſint æquales. Respondeo; ex prima doctrina Lutheri, quam ſub exordium ſui Euangelismi tradidit; omnes homines baptizatos ſiue ſint masculini ſiue fæminini generis, æqualiter eſſe ſacerdotes; Et per conſequens ordine ſacerdotij æquales.

Respondeo II. Ex poſteriore doctrina Lutheri, præbyterum & Episcopum iure diuino eſſe æquales; Ex quo

Z

ſequi-

sequitur iure diuino inter simplices Prædicantes, (quos ipsi *Presbyteros* existimant) & inter compositos (quos *Superintendentes* nominant) nullum esse discrimen, & iure diuino posse quemlibet vulgarem & triuialem Prædicantem, quidquid potest Superintendens seu Lutheranus Episcopus. Ex quo rursus conficitur, infimum quemque Prædicantem æquè posse ordinare alios Prædicantes, ac id possunt Superattendentes; cum iure diuino æquali potestate sint præditi. Et tamen Sarcerius in libello de *Consistoriis*, ordinationem solis Consistoriis demandandam censet; nec superintendentibus permittit, nisi eo casu, quo Consistoria nimis distant, ita vt commodè adiri nequeant. Multò minus consultum censet, vt cuiuslibet Pastori seu Prædicanti ordinationis conferendæ potestas fiat; Etsi initio Lutheranismi id sæpius factitatum affirmet, palamque fateatur, tempore necessitatis cuiuslibet Prædicanti ordinationis aliis imperiendæ facultatem suppetere: Et parum referre, *quis ordinet, dummodo ordinatio seruetur.*

Sed hic non tantum simplices Prædicantes, sed & Superattendentes meritò cum Sarcerio exoptulabunt; quod ad Consistoria eam potestatem transferat, quæ non Consistoriis, sed Episcopis, hoc est, omnibus Prædicantibus iure diuino competit: maximè autem hanc querimoniam Superintendentes instituent; eum illis solis, vt pote supra plebeios Prædicantes locatis ordinationis maximè competere videatur, si non iure diuino; certè humano; qualecunque demum illud sit.

Prædicantes quoq; inferioris subscellij litem Sarcerio eâ causâ intendunt; quod extra casum necessitatis ordinandi functione abstinere iubeantur. Nec cū Superattendentibus litigare verebuntur; cum enim diuino iure æquè

æquè ſint Epifcopi ac illi, nemo obſtare poterit, quominus id, quod diuinum ius concedit, liberè & ſine vlla vilius interpellatione etiam extra neceſſitatis articulum, exerceant. Addent exemplū Lutheri qui vt oſtenderet, ſimplices Parochos & Prædicantes Superattendentibus eſſe pares, non tantum hos, ſed & illos *Epifcopi* nomine affecit; vt videre eſt in *formula miſſa pro Eccleſia VVitebergenti*; Et Tomo ſecundo Latinarum Epiftoiarum, vbi varios Paſtores titulo *Epifcoporum* cohoneſtat.

Si iſti querelis his occurrant: *Eccleſiam poſſe poteſtatem alicui diuinitus conſeſſam reſtringere, vel etiam, obice obiecto, præpedire, ne in actum exeat*; Oggerent ſimplices Paſtores; hoc quidem poſſe & facere Eccleſiam pontificiam; non autem illam, quæ tota à verbo Dei pendet; quæ tota eidem ſe ſubiicit: quæ ius diuinum reuerenter adorât; neque hoc etiam ſatis concinere, cum eius, quem tanquam ducem ſequuntur, placitis; cum Aërij, inquam, doctrina, qui nunquam eò proceſſit, vt ſimplici Presbytero ius ordinandi adimeret: cur enim ademiſſet, quod Deus liberaliter conſeſſerat? Et cur Superattendentem ſeu Epifcopum ſupra Presbyterum extuliſſet; cum ei æquè ac nobis Presbyter & Epifcopus eſſent duo nomina, vnam & eandem poteſtatem ac dignitatem ſignificantia? Hac vel ſimili Apologia iure ſe omnes Prædicantes contra Conſiſtoria; & minorum gentium Paſtores contra Superintendentes ſe defendent, & ius ſuum aſſerent. Interim Catholici hanc pugnam ridebunt; palamque dicent: Conſiſtoria tantum, quantum Superattendentes; & hos tantum; quantum infimos præcones, poſſe, hoc eſt, nihil: Et Conſiſtoria, cum ordinant, mulgere hircum; Et ordinandum, ſupponere cribrum.

Quæritur XXIX. Quid Calvinistæ de distinctione Ministrorum Ecclesiæ sentiant. Respondetur, eos non esse concordēs. Puritani, omnes Pastores æquales faciunt; neque vllum supra alium locant: idemque illis est Pastor, qui Episcopus; Et Episcopus, qui Pastor. Et in Geneuensi quidem Synagoga Pastoribus adiungunt *Presbyteros* seu *Seniores* annuos vel biennes, vel triennes; itemque *Diaconos* eiusdem temporis. Quo temporis spatio exacto, personam ponunt; & aliis fabulæ agendæ lampadem tradunt. Presbyteri illi non concionantur, nec cœnam coquunt, sed tamen cœnantibus poculum siue craterem porrigunt; Et ad disciplinam populi attendunt; vno verbo, censuram gerunt; non tamen nimis *Catonianam*, hoc est, terribilem & vultuosam. Diaconi, viduarum & pupillorum curam gerunt; illarum tamen maiorem quàm horum; Et sunt *Oeconomi* Ecclesiæ Geneuensis. Cuius ideam nonnullæ aliæ Synagogæ æmulatæ sunt; at non admodum multæ; quia hæc Presbyterorū & Diaconorū ratio tam à ratione auersa est, vt apud paucos in mores induci potuerit; quam *Hadrianus Sarauia* Calvinista, origine Belga, sed in Anglia diu versatus, adeo exagitat in libro de diuersis Ecclesiasticorum Ministrorum gradibus, & in Apologia eorundem librorum contra *Bezam*; vt eam ex imis fundamentis euerterit: qui *Sarauia* Parlamentariorum Calvinistarum Angliæ (quorum panem esitabat,) sententiam secutus, totis castris pugnat, Episcopos esse superiores Presbyteris seu sacerdotibus, & hos, Diaconis: Et quidem iure diuino; damnatque *Aërium* secus sentientem. Qua in re laudo *Sarauiam*; sed in hoc laudare nequeo, q̄ hunc supremū honoris & potestatis Episcoporū supra Presbyteros & Presbyterorū supra Diaconos locum;

locum; tribuit Episcopis & Presbyteris Anglicanis: cum omnes sint pares; omnes meri ac impuri, putidi laici, nec magis Ecclesiastici, quàm Pastores, hoc est, Episcopi; Presbyteri, ac Diaconi annui Geneuenses; quibus euoluto anno, Presbyterium & Diaconatus abrogari potest, si ita videatur Consistorio, quemadmodum consulatus Consuli; & Syndicatus, Syndico.

Quæritur XXX. Vtrum Geneuenses, & horum aſſeclæ reipsa Pastorum æqualitatem præstent, quam verbo profitentur. Negat Sarauia Calvinista in Apologia contra Calvinistarum Antesignanum Bezam. *Nam quidquid dicat Beza aut sentiat, inquit Sarauia, nunquam mundo persuadebit, eum in Collegio & deliberationibus, & in tota Ecclesia gubernatione, auctoritati & ponderi sententia sua Collegiis suis cedere, sicut loco præſidentia. Eadem habetur de Caluino opinio; quod nec Zanchius dissimulauit, quando suam sententiã de Episcopis & Archiepiscopis exposuit, &c. Scribat Beza, quidquid volet, Geneva, nec alius quiuis locus duos Bezas, aut duos Caluinos in una Ecclesia dissentientes, unquam ferre poterit. Hæc Calvinianus iste, cuius mens est, Bezã, primum esse, licet primo loco in conuentibus ac confessibus non sedeat; nam *æssoria* & præſidentia Geneuæ inter Pastores est *Hebdomadaria & circularis*, ita vt hac hebdomade Menalcas; aliã Corydon, aliã Daphnis moderetur concilij & sacerrimi illius senatus habenas.*

Tanta est natura vis, inquit Sarauic, vt vincat etiam eos, à quibus impugnatur: æqualitatem inter Ecclesia Pastores, qui Apostolis successerunt, Beza esse oportere, aliique plures cum eo hodie contendunt, & eminentiam auctoritatis Episcoporum damnant tyrannidis, cum ipsi interim æqualitatem, quam profitentur, minimè obseruent, neque enim, vt maximè velint, possunt. Verum quidem illud est: Naturam expellas furca,

Z 3 tamen

tamen vsque recurret. *Constat enim ipsum Bezam Collegio suo longè esse superiorem; Et Calvinus, dum vixit, plus auctoritatis in suos Collegas habuit, quàm hodie Anglia primas in Coepiscopos exerceat: nota loquor, ut impudentis fuerit negare, quod res ipsa clamat, & scripta eorum testantur. At hæc maior auctoritas, inquires, non fuit imperij, sed meriti. Nihil referre arbitror, quomodo æqualem potestatem Collegis quis eripiat. In deliberationibus, ubi alicuius nomen, etas, eruditio, gratia, plus ratione valent, libertas aut nulla, aut certè imminuta intelligitur, &c. Synodi cuiusdam cum recitarentur, me præsentem, Canones, ubi ventum erat, ad illum Canonem, qui æqualitatem inter verbi ministros obseruandam mandat, & in primis cauendum, ne Minister verbi, Ministro verbi, aut Diaconus Diacono præcipiat, fratribus, qui ibi aderant, testatus sum, mihi non displicere Canonem, sed non prius me probaturum quàm auctores illius in verbi Ministris omnia paria efficerent; natura rerumque ordinem docere, ut saltem senes præeant, præsentque iunioribus, &c. Et post varia in hanc sententiam disputata, subiicit Sarauia: Quod ad me attinet; Ego malle Bezam habere legitimū Episcopum, quàm Collegam tyrannum; nam quidquid aut in se assumit supra ceteros, aut ei tribuitur plus quàm ceteris, contra æqualitatis legem fit, Et eatenus tyrannis quædam est, que nulla esset, nisi contra legem, quam sibi constituerunt, fieret. Hæc non inscitè Sarauia contra Lemannicam æqualitatem.*

Quæritur XXXI. Quotuplex sit vocatio ad ministerium Ecclesiasticum. Respondet Lutherus, in caput 1. Epist. ad Galatas; esse duplicem; alteram, *mediatam*, alteram, *immediatam*. Alij, vt Sarauia cap. 2. libri sui contra Bezam, vocant *ordinariam* & *extraordinariam*.

Quæritur XXXII, Qua vocatione hodie homines
ad Ec-

ad Ecclesiasticum Ministerium vocentur. Respondet Lutherus loc. antea cit. *Deus vocat nos hodie omnes ad ministerium verbi vocatione mediata, hoc est, vocatione, quæ fit per medium, id est, per hominem. Apostoli verò immediate vocati sunt ab ipso Christo, sicut Propheta in veteri Testamento ab ipso Deo. Apostoli postea vocauerunt suos discipulos, ut Paulus Timotheum, Titum, &c. qui deinde Episcopos, ut Tit. 1. Episcopi suos successores vocauerunt. Ea vocatio duravit usque ad nostra tempora, & durabit usque ad finem mundi; Estque mediata, quia per hominem fit, & tamen diuina est.* Hæc non malè Lutherus, tametsi in se & in caput suum; quandoquidem luce clarius inde euincitur, Lutherum carere legitima vocatione; quia caret immediata; ut ipsemet fatetur; caret etiam mediata, quæ scilicet fit per hominem, & quæ, teste Luthero, sola in Ecclesia vsurpata est post Apostolorum vocationē, & sola itidem vsque ad finem mundi vsurpabitur: caret inquam, Lutherus hac mediata vocatione: Quis enim hominum vocauit, hoc est, ordinauit, Lutherum ad ea agenda, quæ in Ecclesia egit? Quis vocauit, hoc est, ordinauit Lutherum, ut ordinaret Presbyteros; nec Presbyteros tantum, sed & Episcopos? Quis hominum Luthero hanc potestatem dedit? Quis Episcopus? Certè ut omnes angulos excutias, neminem inuenies præter ipsum Lutherum, qui ipse seipsum vocauit, ordinauit, misit, & sibi metipsum hanc potestatem dedit, non tamen vera & reali sed solummodo imaginaria & vmbra datione.

Quæritur XXXIII. Quid respondendum sit Luthero & aliis, quando veniunt, ut nobis Euangelium suum annuntient. Respondeo, ita cum illis agendum, quemadmodum Lutherus Tom. 5. Icn. Germanico fol. 491. in Epist. de clanculariis concionatoribus agendum docuit;

nem-

nempe hunc in modum. *Vnde venis? Quis te misit? Quis tibi mandavit, ut mihi concionareris? Vbi habes testimonia, quod ab homine vocatus & missus sis? Vbi sunt signa & prodigia, si te Deus misit? Neque enim Deus unquam aliquem misit* (inquit idem Lutherus Epist. ad Melanchthonem, Tom. 2. Epist. Lat. fol. 41. b. *nisi vel per hominem vocatum, vel per signa declaratum, ne ipsum quidem filium. Quocirca, aut proba tuam vocationem, ait Lutherus in Epistola cit. de clanculariis concionatoribus, aut ab Evangelizando desiste: quia est officium; officium autem nemo gerere potest sine mandato aut vocatione.*

Quæritur XXXIV. Quid agendum, quando quis dicit, se immediatè & extraordinariè à Deo vocatum esse ad ministerium Ecclesiasticum. Respondeo, hoc dilucidè nobis explicari à Luthero Tom. 2. Ien. Germ. Epist. ad Mülhusinos contra Thomam Münzerum, qui tali vocatione sese iactabat. *Si dicat, se missum à Deo & Dei spiritu, instar Apostolorum; aut probet hoc signis & prodigiis, aut eum à Cathedra seu suggestu arcete: nam quando Deus modum ordinarium vult mutare; mutationem miraculis semper confirmat: neque enim omnibus erroneis fides habenda est, inquit Lutherus in cap. 5. Matthei, Tom. 7. Lat. Witeb. Spiritum sanctum se habere iactantibus, & sese in omnes ades ingerentibus. Producat testes se notum esse, aut signis & literis testatum faciat, docendi officium sibi commissum esse.*

Quæritur XXXV. Vtrum hoc tempore aliqui extraordinaria vocatione gloriati fuerint. Respondeo affirmatiuè; nam præter Enthusiastas, & fanaticos Anabaptistas, extraordinaria vocatione sese venditavit Beza, ut patet ex Apologia Saraviæ Calvinistæ contra Bezam. Imò Beza in Colloquio Possiaco rogatus, quam nam vocationem ipse cum suis Symmystis haberet; respondit;

dit; *se nec mediatam, nec immediatam, sed extraordinariam vocationem habere docendi in Gallis.* Quod Sarauia vehementer displicet; & ante Sarauiam, Kemnicio quoque, qui, teste Sarauia, palam scripsit, *Sacramentariorum vocationē nihil differre ab illa, quam Anabaptista iactant.* Lutherus etiam, si Bezam extraordinaria vocatione vocatum esse audiisset, statim ab illo, vt à Münzero & aliis, miracula postulasset; quandoquidem Deus extraordinariam vocationē semper signis ac prodigiis confirmare solet.

Quæritur XXXVI. Cur Sarauia adeo displiceat extraordinaria vocatione Bezæ. Respondet Sarauia, *quia improbiſſimus turbulentisſimusque quiuis nebulo impudentisſimè hanc extraordinariam vocationem iactare audebit. Humanigenis creator & conseruator Deus ordinem nec in ciuilibus, nec in Ecclesiasticis rebus perturbari vult: quidquid eò tendit, à Deo non est. Nota est Münsteriana insania, nihil est vt eam commemorem.* Hæc Sarauia; qui mox recitat mirabile prorsus exemplum Enthusiatarum & Phantastarum, qui in Anglia, præcipuè Londini, talē extraordinariā vocationē obtinentes, turbas non modicas concitarunt, Anno Redemptoris 1591.

Quæritur XXXVII. Vtrum Lutherus rectè suum doctoratum pro legitimo vocationis suæ testimonio attulerit. Respondeo, Lutherum, hac in re multis nominibus insipienter egisse. Nam I. Doctoratum illum suū, in Catholica Academia acceptum, habuit pro *larua Diaboli & Charactere Antichristi*, in libro aduersus falso nominatum Episcoporum ordinem.

II. Per degradationem hunc doctoratum amisit, neque vnquam recuperavit.

III, Quia si Doctoratus est legitimæ vocationis testi-

Aa

moni-

testimonium, sequitur, omnes Doctores, etiam Zuuig-
 glianos & Calvinianos, legitimam vocationem habere:
 quia isti Doctores æquè fuerunt & sunt adhuc Doctores,
 ac Lutherus: Etiam ipse Carlstadius hoc clypeo se & sua
 acta tueri poterat; quia Doctor erat; & quidem anti-
 quior Luthero; quippe qui Lutheri præceptor, & ad
 Doctoralem dignitatem promotor fuerit. Et tamen
 Lutherus Tom. 2. Epist. Lat. Epistola ad Lincum Anno
 1527. de Carlstadio ita scripsit. *Certum est ei interdicare
 suggestu, quod ipse temeritate propria, nulla vocatione, inui-
 sis Deo & hominibus, conscendit.* Et tamen SS. Theologiæ
 Doctor erat, æquè legitimè creatus ac Lutherus. Si er-
 go Doctoratus est legitimæ vocationis insigne, Carlsta-
 dius non nisi per summam iniuriam à Luthero disturba-
 ri potuit, idque sub hoc prætextu, quasi legitima voca-
 tione careret.

Æque ac Lutherus stultescunt alij Prædicantes, quan-
 do Academicum Doctoratum docent esse vocationem
 ad ministerium Ecclesiasticum. De quorum insipien-
 tia copiosè actum est in Luthero Academico cap. vlt.
 & in Actu Doctorali Ingolstadij Anno Redemptoris
 M. D. CIX. celebrato, & postea Cracouię excuso.

Quæritur XXXVIII. Vtrum Lutherus nouam fi-
 dem prædicans; rectè pro vocationis suæ testimonio ad-
 ducere potuerit ordinationem suam, quam in Catholi-
 ca Ecclesia susceperat. Respondeo, hoc rectè fieri non
 potuisse; cum alias ob causas, de quibus postea; tum
 quia Lutherus in libello de instituendis Ecclesiæ Mini-
 stris ad Senatū Pragensem expresse scribit; *per ordines Pa-
 pisticos, nō fieri Sacerdotes Dei, sed sacerdotes Satana; Et nusquā
 minus ordines sacros conferri; aut sacerdotes fieri, quā sub Papæ
 regno.* Fieri ergo non potest, vt hæc ordinatio habeatur
 pro

pro legitima vocatione, qua Lutherus ad ſuum Euangelium introducendum acceſſit; præſertim cum in eodem libello ad raum vſque detonet, per ordines Pontificios non conferri poteſtatem Prædicandi Verbum Dei; ſed tantum *Miſſas dicendi, & Confeſſiones audiendi, Et ſimilia nugalia* agendi. Si ergo per hanc ordinationem non confertur poteſtas Prædicandi; non potuit Lutherus hac ordinatione fretus, officium Prædicandi ſuſcipere; ſed aliam ordinationem aliunde accipere debuit. At quæ nam iſta? Deniq; , quod tantum modo eſt *mendacium & irriſio Dei*, illud non eſt legitime vocationis argumentum. Ordinatio Pontificia tantummodo eſt *mendacium & irriſio Dei*, vt diſertè Lutherus ſcribit, non eſt igitur legitime vocationis argumentum.

Quæritur XXXIX. Vtrum Sarauia rectè dicat Lutherum, Bucerum, Oecolampadium, Zuuinglium, Vergerium, Cranmerum, Latimerum, Ridleum, Farellum, Viretum & ſimiles legitimam vocationem habuiſſe, quod *in Pontificiis Eccleſiis partim ſacerdotes, partim quoque Epifcopi ordinati fuiſſent*. Reſpondeo, hoc non niſi fatuè afferri. I. Ob cauſſas præcedente quæſtione allatas. II. Quia ſtultum eſt dicere; quòd iſti in ſuſceptione ordinum Catholicæ Eccleſiæ, acceperint poteſtatem euertendi Catholicam fidem, & ſacrificium Miſſæ & Confeſſionem, cum illius offerendi, & peccatorum remittendorum ſpeciatiim facultas in illa ordinatione dari ſoleat. Certè nullus vnquam Epifcopus fatebitur, ſe ſacerdoti abs ſe ordinato, ſi poſtea auitam fidem deſerat; feciſſe poteſtatem faciendi ea, quæ Apoſtatæ poſt apoſtaſiam agere ſolent.

Sed ait Sarauia; *iſtos per ordinationem Pontificiam vocari ad miniſterium verbi, & ad rectionem Eccleſiæ, quemlibet*

in suo gradu & modo. Non abnuo; Vocantur ad ministerium Verbi; sed, Dei; non Lutheri, non Zuuinglij, non Caluini, non vllius alterius ex cerebro humano parum humano procusi: Quo præcluditur effugium Sarauia; quod etiam reperit, certè innuit, Lutherus, in libello de Instituendis Ministris; cum ait; Qui autem per laruas ad locum ministerij venit, age, ministerium apprehendat, & deinceps purè ac dignè administret, sacrificandi officium deserat, &c. neque enim necesse est, locum quoque Ministerij relinquere, licet impiis ac peruersis modis ascenderit. Ita Lutherus.

At non apparet, quomodo quis vlla ratione possit ascendere ad legitimi ministerij locum per id, quod mendacium & irrisio Dei est; per id, quo aliquis non Dei, sed Diaboli Sacerdos constituitur; per id, quo nullum verbi ministerium, seu nulla potestas Prædicandi Euangelij traditur; per id, à quo, vt abstineamus, sub anathemate Dei, monemur: per id, à quo, vt tanquam à re execrabili & damnata, caueamus, salutis nostræ ratio necessario cogit, Quæ omnia, & centena alia eiusdem facis Lutherus de Catholicis ordinibus blasphemò ore euomuit; Et tamen per has, quasi Diaboli scalas, vt isti putant, videri volunt ad legitimum ministerium ascendisse. Neque Lutherus vnquam concedet Zuuinglium & Oecolampadium legitimè vocatos fecisse, quæ fecerunt; licet non minus ac ipse Catholico ritu Presbyteri ordinati fuerint.

Quæro deinde ex Sarauia, cum nonnulli ex illis, quos nominat, non fuerint Episcopi, sed Presbyteri tantum, vt Lutherus, Zuuinglius, Oecolampadius, Bucerus, similes, quis illis dederit potestatem consecrandi & inaugurandi Episcopos, vt consecrauit, vel potius exsecrauit Lutherus? Cum enim Sarauia Episcopatū & Presby-
tera-

ratum iure diuino diſtinctos exiſtimet; Et hunc inferiorem; illum ſuperiorem; monſtri ſimile eſt, vt Presbyter creet Episcopum; vbi enim hæc poteſtas in ordinatione Catholica Presbytero conceditur? Imò ne hoc quidem Presbytero ſua in ordinatione conceditur, vt alios Presbyteros, vel Diaconos ordinare queat. Vnde ergo Luthero poteſtas illa ordinandi Episcopos, Presbyteros, Diaconos? Certè non ex ordinatione Catholica. Ex qua ergo?

Quæritur XL. cum Lutherus dicat, *omnes nunc legitime vocatos vocari ab homine, ſequè ab homine vocatum fateatur*, quis nam ſit ille *homo*, qui Lutherum vocauerit. Reſpondeo, hanc quæſtionem eſſe admodum difficilem & intricatam: aut enim eſt Carlſtadius, Lutheri ad Doctoratū promotor; Et hoc certè non libenter fatebitur Lutherus, ſaltem ore tereti atque rotundo; licet illud reiſpè fateatur, quoties Doctoratum ſuum pro legitimo vocationis ſuæ teſtimonio nobis obtrudit. Aut homo ille, eſt Episcopus, à quo, cum Monachus eſſet, ſacros ordines ſuſcepit. Neque hoc clarè & diſertè affirmat Lutherus; neque poteſt, vt vidimus in præcedentibus Quæſtionibus. nam ordinator eius nunquam dixit: *Accipe poteſtatem euertendi omnia veteris religionis inſtituta. Predica Verbum tuum importunè & opportunè. Monasteria demolire, cucullum exue, & Monialem commentitio connubio ſibi iunge, & quod pridie tanquam ex Spiritus ſancti mente depromptum, affirmaueris, illud poſtridie improba, & vt humanum commentum refuta.* Aut homo ille, qui Lutherum vocauit, ſunt Witebergenses. Neque hoc rectè aſſeritur. quia ipſe nouam fidem & noua dogmata antè Witebergensibus annunciare cœpit; quàm hoc ab illo peterent. Et cum poſt Wormaciensia comitia in ficti-

tia sua Pathmo lateret, scilicet, Witebergam, non vocatus reuolauit: facile enim eius opera Witebergenses caruissent, quippe iam toti ad Carlstadij & Melanctonis Enthusiasticos furores conuersi.

Posito autem, Witebergenses vocasse, hoc est, conduxisse Lutherum, vt eis sua somnia annunciaret; quis eis dedit potestatem vocandi nouos Ministros contra vsitatos & toto tunc orbe receptos? An ad vocationem satis est, vt quis, cuiuscunque tandem nutu & auspiciis, conducatur, conductusque operam suam locet? si hoc satis, iam ergo quiuis, tanquam à Deo per homines vocatum, se tueri poterit, quia plerique Calviniani & Zuuingliani Ministri, non nisi ab aliquibus conducti, sua ministeria obeunt. Idem fecerunt Carlstadius apud Orlamundenses; Münzerus apud Mülhusinos, alij apud alios: nullus enim locator tam fanaticus est, qui non inueniat similem sibi fanaticum conductorem. Et ad hunc scopulum semper sectarios impingere video, arbitantes, satis esse ad legitimam vocationem, vt quis ab aliquo conducatur. Hinc cum Prædicantes à ciuitate quapiam literas accipiunt, quibus rogantur, vt operam suam ciuibus addicant; literas illas & inuitationem; vocare solent suam *Vocationem*. Quasi verò legitima *vocatio* ad ministerium Ecclesiasticum in huiusmodi conductione *essentialiter* consistat, non in ipsa ordinatione ad ministerium Ecclesiasticum.

Ad quam stultitiam præiuit Prædicantibus Lutherus cum alibi, tum in Epistola ad Mülhusinos, de qua supra; vbi dicit; *Nunquam concionatus sum, nec vt concionarer induci me, passus sum, vbi non ab hominibus rogatus & vocatus fuerim: quia gloriari non possum, me immediatè à Deo vocatum esse, sicut isti (Münzerus & Münzeriani) faciunt.*
En

En hîc indicat Lutherus, fatis esse, ad legitimam vocationem, vt alicui concionandi munus deferatur & demandetur. Quod si verum est, iam non modo Zuuinglius, & Calvinus, sed & Münzerus in legitimè vocatis numerandi erunt; quia vt Lutherus, non nisi iussu Wittebergenſium; sic Zuuinglius, non nisi nutu Tigurinorum; & Calvinus non nisi voluntate Geneuenſium, & Münzerus, non nisi consensu Mülhuſinorum & Alſtetſium in declamatorium ambonem ascenderunt, & inde ſua phantasmata pro verbo Dei venditarunt. Hanc ſuam de vocatione fatuitatem clarius prodidit Lutherus in caput primum Epistolæ ad Galatas ſecundæ enarrationis, vbi ita delirat. *Quando principes, aut Magistratus, vel Ego aliquem vocamus, is vocationem habet per hominem.* Gaude Zuuingli, Leo Iuda, Bullingere, Caluine, Beza; en paratam vobis veſtræ vocationis defensionem ex Lutheri, vnde minimè sperabatis, officina; nam & vos, ſi non initiò, ſaltem poſtea à Magistratibus veſtris decreto ſtipendio, iuſſi eſtis ſuggeſtum ascendere, & Zuuinglianiſmum ac Calviniſmum prædicare, æquè ac Lutherus & Lutherani iuſſi ſunt, conſtituto ſalario; à ſuis Magistratibus Lutheraniſmum annunciare.

Pergit Lutherus. *Cum princeps ſeu alius Magiſtratus me vocat, tum certò & cum fiducia gloriari poſſum contra Diabolum & hoſtes Euangelyj, quòd, mandante Deo, per vocem hominis vocatus ſim. Eſt enim ibi mandatum Dei per os principis, quod me certum reddit, vocationem meam eſſe veram & diuinam.* At totum hoc de ſe dicere poteſt Zuuinglius, Calvinus, Beza & omnes Calviniſtæ. Nam & iſti vocantur, hoc eſt, conducuntur à Principibus & Magistratibus ſuis, non ſecus ac Lutherus & Lutherani buccinatores à ſuis. Eadem prorfus eſt vtrinque ratio. Vix tamen
credo

Credo Lutherum vel eius affectatores & assentatores falsuros vnquam Zuuinglium, Calvinum & alios huius sectæ legitimè vocatos fuisse. *Quod igitur doceo verbum*, inquit Lutherus, *baptizo, administro Sacramenta, iussus ac vocatus facio, quia vox Dei facta est super me, non in angulo, ut fanatici iactant, sed per os hominis, qui est in legitima functione.* Rursus totidem verbis suam vocationem tuebitur Zuuinglius, Calvinus, Beza, & omnes Sacramentarij. Nam quis est iste homo, qui Lutherum vocavit, nisi aut Magistratus Witebergensis, aut Saxonix Princeps Elector? At prædicti etiam à suis Magistratibus vocati sunt, hoc est, iussi doctrinam Sacramentariam ex loco superiore tradere.

Dices. *Accedere etiam ordinationem.* Scio; sed inordinatam; quippe ab inordinatis, Lutherus, Zuuinglius, Oecolampadius, Bucerus, Martyr, Leo Iuda, Munsterus, Pellicanus ordinati fuerunt; sed Presbyteri.

Vbi vnquam auditum, ordinos Presbyteros, posse ordinare alios, presbyteros, vel quod à ratione alienius, Episcopos? Itaque licet hodie Prædicantes siue Presbyteri Apostatæ, siue meri laici, alios Presbyteros ordinare aggrediantur; irritus est conatus: Plus non efficitur, quàm si Menalcas Corydonem, Doctorem Theologiæ, aut Iurisprudentiæ crearet, creatumque renunciaret. Nec verum est, quod Sarauia scribit, *Presbyteros posse in necessitate ordinari à Presbyteris.* Res hæc in Catholica Ecclesia inauditi exempli est.

Quæritur XLI, Num verum sit, quod Hæretici, & in his Beza, magnis clamoribus assenerant, apud Pontificios, non nisi indoctos ac ineptos, Presbyterij & Episcopatus honore insigniri, idque sine vlllo examine. Ad hanc quæstionem respondeat Sarauia Calvinista, & contra

tra

tra hos criminatores causam nostram agat, prout agit in Apologia contra Bezam. Recitabo Sarauia verba. *Papisticas ordinationes, supra modum, ne dicam, supra verum, declamatorio more Beza exagitat, & exaggerat: qua in re vereor, ne bonam causam ladat apud conscios examinis; quod hodie plerisque in locis apud Pontificios habetur; qui dicent Bezam malevolentia odioque in aduersarios abripi ad calumniandum. Ipse ni fallor examini nunquam interfuit; sed exiis, qua non raro accidisse ab aliis audiuit, in vniuersum de tota re iudicat. Ego quid viderim narrabo, & quod verum est, aduersariis concedam, &c. Errare Bezam fallique fateor, qui nullum morum & doctrinae examen ordinandos subire putat. Ego noui de precipuis doctrinae capitibus graues quaestiones proponi, praesertim futuris Presbyteris; Et propter imperitiam, vitaeque turpitudinem plerosque repelli, & fuisse repulsos in diuersis diocesibus, & a diuersis, qui praerant examini. Fallitur Beza, quando in vniuersum Pontificiorum Examen damnat hoc nomine; quod semper apud omnes & ubique vetusti de examine ordinandorum violentur Canones, aut quosuis promiscue admittant, qui praesunt examini, quorum neutrum semper verum est,*

Et nonnullis interpositis. *Similiter negare propter solam opinionem eruditionis & virtutis interdum vltro deferræ Episcopatus & sacerdotia, impudentia est, cum constet eximia eruditionis viros, & apud homines exterius inculpata vita, eligi Episcopos, & Presbyteros creari.*

Idem Sarauia. *Ago iam annum sexagesimum, & quotquot memoria completi possum Episcopos, tam veteres, quam nouos, paucis exceptis, literatos omnes fuisse scio, &c. De reliquo clero, quod res est, negari non debet. Plerique omnes hodie latine norunt, & ut olim rarum fuit doctum inuenire sacrificulum (memineris Calvinista loqui) qui latine sciret;*

ita hodie rarum est, quæquam ita indoctum esse, ut latinum sermonem non probè intelligat, & non etiam loquatur, Rara autem & excellens eruditio, rara res est tam apud eos, quam apud nos, Lutetia Parisiorum aliquando vixi, doctos & indoctos omnium ordinum Theologos ibi vidisse & audisse me memini; neminem tamen humano iudicio adeo ineptum & indoctum, ut non aequè indoctos concionatores & ministros inveniri apud nos liceat.

Hæc Saravia Calvinianus contra Calvinistarum signiferum Bezam; verè; quis enim neget? cum Lutheranus Superintendens Sarcerius in libro de Consistoriis publicè fateatur, apud Lutheranos ordinari, *textores, sartores, & similes opifices*, qui tota vita suâ *nullum latinum verbum* didicerint.

Quæritur XLII. An apud Lutheranos locum habeat ius patronatus; Et quos nam Parochos Patroni seu collatores potissimum constituere soleant. Respondeo, utranque huius quæstionis partem intelligemus ex his Petri Arbitri Lutherani verbis in libro *de dissimilitudine doctrinae de penitentia*. Wo srgent einer wol mit sanffen Kan oder mit Gele sich einkauffen / wie auch etliche die primarien bey leben der vorigen Pfarzherren auff gut Römisch vnd Antichristisch an sich kauffen / oder srgent ein Theil vom auffheben / den Patronen jährlich verspricht / oder sonst sich verpflichtet / daß er darneben Schösser / Vogt oder Jägermeister seyn wolle / oder wo srgend ein verdorbner Jurist ist / der da procurir / vnd des Patronen Sachen zu Hoff fördern kan / oder auffs wenigst gute Freund vnd Fürbitter hat / das seynd gute Pfarzherren / die werden zugelassen / die andern müssen wol dabey bleiben / vnd man findet auch etliche gottlose Superintendenten / die vmb Ges
schenck

ſchenck vñnd Guñſt willen / ſolche confirmiren, &c.
 Hernacher ſagt er: Nun leidet man aber ſolche Predi-
 ger vñnd auch Superintendenten / wider welche nicht
 allein zween oder drey / ſondern ein ganze Gemein/
 vñnd auch alle Welt zeüget vñnd ſchreyet. Ita arbitratur
 arbiter non Petronius, ſed Petrus,

DE MATRIMONII SA-
 CRAMENTO.

 VÆRITVR I. Vtrum Matrimonium ſit
 Luthero Sacramentum. Reſpondetur, ali-
 quando eſſe; aliquando non eſſe. Eſt, cum
 in captiuitate Babylonica ait, *ſe non negare eſſe*
ſe ſeptem Sacramenta: hoc tantum inſicias ire, hunc ſeptena-
rium numerum ex ſacris literis oſtendi poſſe. Non eſt, quan-
 do ibidem tria tantum Sacramenta ſtatuit, nempe Ba-
 ptiſmum, Pœnitentiam, Panem. Non eſt, cum hunc i-
 pſum ternarium numerum, tanquam nimis amplum,
 eodem loco ad binarium redigit; excluſâ Pœnitentiâ.
 Anno Domini M. D. XIX. in Sermone *de Matrimonio*,
 Tom. 1. Ien. Germanico, erat Luthero Matrimonium
Sacramentum proprie dictum, & quidem *magnum maxi-*
ma rei Sacramentum. Quæ eius definitio tantò pluriſ fa-
 cienda eſt, quanto *ſermonem* illum, tanquam à ſe corre-
 ctum prolixius commendat: Sed Lutheri ſpiritus paulò
 poſt aliter ſpirauit; quia ſpiritus tartareus aliud ei in-
 ſpirauerat.

Quæritur II. Vtrum Matrimonium ſit omnibus
 neceſſarium, & quidem ex præcepto. Reſpondeo, id à